

DOI: <https://doi.org/10.32347/2077-3455.2024.70.80-90>

УДК 72.025.4/5

Лещенко Нелля Арсентіївна,

доктор архітектури,

професор кафедри інформаційних технологій в архітектурі,

Київський національний університет будівництва і архітектури

leshchenko.na@knuba.edu.ua

<http://orcid.org/0000-0002-3198-4554>

ПРИНЦИП «КУМУЛЯТИВНОГО РОЗВИТКУ» - ОСНОВОПОЛОЖНИЙ ДЛЯ КОМПЛЕКСНОГО ПРОЦЕСУ РЕСТАВРАЦІЙНО- РЕКОНСТРУКТИВНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ В ІСТОРИЧНОМУ МІСТІ

Анотація: розкрито сформульований автором загальний принцип «кумулятивного розвитку» як основоположний для комплексного процесу реставраційно-реконструктивних трансформацій в історичному місті на всіх системних рівнях для підвищення якості його існуючої забудови, різної за ступенем історико-архітектурної цінності та деструкції. Визначено та детально розглянуто прийоми, які розкривають цей принцип трансформації. Надано рекомендації щодо актуальності використання визначених прийомів для різного за цінністю та деструкцією історичного міського середовища.

Ключові слова: кумулятивний розвиток; історичне місто; реставраційно-реконструктивні трансформації; принцип і прийоми.

Постановка проблеми. Особливість більшості історичних міст України в тому, що їх міське середовище, є неоднорідним за ступенями історико-архітектурної цінності і деструкції, що є складовими його вихідного якісного показника. Це впливає на можливість і необхідність різних відповідних реставраційно-реконструктивних трансформацій для підвищення його якості. Зазвичай існуючий вихідний якісний показник історичного міського середовища формувався поступово. Протягом довгого періоду часу місто набувало певну історико-архітектурну цінність забудови і просторів. І в той же час в його міському середовищі відбувалися різні темпоральні втрати, що спричинювали його деструкцію. Проте, за останні два з половиною роки українські міста, в тому числі і історичні, зазнали дуже багато миттєвих втрат і руйнувань в наслідок війни, що водночас значно знизило цінність і цілісність їх забудови. І значно підсилило існуючу проблему.

Актуальність дослідження поставленої проблеми обумовлюється потребою комплексного і цілісного рішення підвищення якості різного за вихідним якісним показником історичного міського середовища та його можливого

подальшого розвитку. Пропонується загальний принцип «кумулятивного розвитку» як основоположний для комплексного процесу реставраційно-реконструктивних трансформацій на різних системних рівнях в історичному місті, що саме має існуючу забудову і відкриті простори різні за їх історико-архітектурною цінністю і деструкцією.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Слід виділити наукові праці, щодо вирішення різних аспектів реставраційних і реконструктивних трансформацій забудови історичних міст, низки вітчизняних та закордонних фахівців, а саме: М. Бевза [1], Є. Водзинського [2], М. Дрдацкі [3], М. Дьоміна [4], Дж. Йокілехто [5], М. Каплинської [6], В. Кодіна [7], М. Орленка [8], Г. Осиченко [9], Л. Прибеги [10], О. Рибчинського [11], К. Скалські [12], А. Томашевські [13], З. Зіобровські [14] тощо. Аналіз зазначених теоретичних досліджень дозволяє зробити висновок про значний внесок цих авторів у сучасну реставраційну і реконструктивну наукову базу. Проте не втрачають актуальності і порубують додаткового вишукування дослідження щодо цілісного підвищення якості різного за історико-архітектурною цінністю і деструкцією історичного міського середовища та його можливого перспективного розвитку.

У попередніх авторських дослідженнях було надано визначення поняттю «реставраційно-реконструктивні трансформації», як комплексному процесу «взаємопов'язаних реставраційних і реконструктивних змін в окремих будівлях, відкритих просторах і міському архітектурному середовищі в цілому для підвищення цінності і цілісності та переходу на новий якісний рівень» [15]. А також було розкрито низку його спеціальних принципів та відповідних ним прийомів для їх ефективного застосування на різних системних рівнях [16 - 18].

Метою даної публікації є розкриття сформульованого автором загального принципу «кумулятивного розвитку» як основоположного для комплексного процесу реставраційно-реконструктивних трансформацій в історичному місті для підвищення якості його існуючої забудови різного ступеня цінності та деструкції на всіх системних рівнях. Показ актуальності застосування принципу при здійсненні реставраційно-реконструктивних трансформацій на різних ділянках за цінністю і цілісністю з використанням відповідних методів. Визначення та детальний розгляд прийомів, що розкривають даний принцип трансформації, а також надання рекомендацій щодо використання визначених прийомів для певного історичного середовища.

Основна частина. Основоположним принципом для будь-яких реставраційно-реконструктивних трансформацій в історичному місті має стати принцип «кумулятивного розвитку». Він є актуальним для проведення якісних змін в історичному міському середовищі на всіх системних рівнях, визначених у попередніх авторських дослідженнях, як містобудівному, об'ємному,

функціональному і соціально-економічному [19]. Даний принцип слід трактувати, як спроможність накопичення містом різних позитивних властивостей, історичних і сучасних, що разом сприяють якісним змінам в ньому. Це є збереження і підвищення цінності накопичених історико-архітектурних надбань через продовження тих традицій, що формувалися протягом всього періоду існування міста, і їх доповнення новими для сумісного впливу на позитивний якісний розвиток і підсилення неповторності міського середовища. Тобто це є поєднання в міському розплануванні, забудові і функції одночасно спадкоємності і відображення моменту розвитку [20].

Даний принцип реалізується через сумісний вплив зберігаючих, відновлюючих, оновлюючих і перетворюючих методів реставраційно-реконструктивних трансформацій на підвищення якості існуючого міського середовища для проживання, праці і проведення вільного часу людини в ньому через одночасне збереження і підсилення чільного значення його історичного розпланування і забудови та контекстуальне доповнення їх новими елементами для необхідних коригувань і змін, що забезпечать його цінність і цілісність та перехід на новий більш високий якісний рівень. Тим самим це буде сприяти його «оживленню» і континуальності – забезпечить темпоральну безперервність архітектури існуючої забудови і просторів, і ні в якому разі її копіювання.

Дотримання принципу «кумулятивного розвитку» є актуальним при проведенні реставраційно-реконструктивних трансформацій на ділянках всіх ступенів цінності і деструкції з відповідним використанням зберігаючих, відновлюючих, оновлюючих і перетворюючих методів.

Даний принцип розкривається за допомогою низки наступних прийомів.

1) *Збереження і відновлення історичних розмірів і форм* (для забудови і відкритих просторів). При цьому пропонуються наступні рекомендації:

- збереження історичних червоних ліній забудови вулиць і площ, які мають стати переважно пішохідними;
- відновлення зруйнованих і втрачених частин і форм історичних вулиць і площ;
- винесення за межі найбільш цінної частини історичного центру транзитного транспорту і деструктивних функцій (тих, що спричиняють його транспортне навантаження);
- організація історичного центру (найбільш цінної його частини) під переважно пішохідну зону з розвиненими «зеленими зонами», з велосипедним рухом та з обмеженим автотранспортним рухом (тільки особистий транспорт мешканців та обслуговуючий транспорт, останній бажано в певні часові інтервали);

– модернізація і зміна функції для існуючих дисгармонуючих елементів, які потребують небажаного розширення відкритих міських просторів.

Для нових компенсаційних будівель (за їх необхідності), що мають доповнити зруйновані частини історичних кварталів і відновити їх цілісність, слід використовувати такі прийоми, як *«прихована» реставрація* та *імітація*, (для ділянок історичного центру I ступеня цінності, при їх збереженні і підсиленні).

2) *«Прихована» реставрація* – прийом, коли необхідна для відновлення цілісності історичного середовища нова будівля виконується в тому ж стилі, що й існуючі історичні будівлі; при цьому можуть бути використані сучасні матеріали. *«Прихована» реставрація*, якщо мова йде про існуючі пам'ятки і історично цінні будівлі, також передбачає оновлення їх інженерно-технічних систем, але без зміни їх архітектурно-розпланувальних і конструктивних рішень.

3) *Імітація* – прийом, який рекомендується до застосування для узгодження нових будівель або фрагментів нової забудови з існуючими пам'ятками і цінними історичними будівлями за рахунок введення в фасади нових будівель окремих деталей, які повністю імітують історичні [19].

Другий і третій прийоми слід використовувати, якщо йдеться про введення нової будівлі в дуже гарно збережене з високим ступенем цінності історичне середовище, крім того його забудова є одночасним ансамблем певного періоду, і для збереження її цілісності введення нової будівлі в нових сучасних формах є недопустимим.

4) *«Перенесення» історичних розмірів і форм* на нову забудову і простір (наслідування традиційній морфології). При цьому пропонуються наступні рекомендації:

– новим кварталам слід надати розміри і форми близькі і подібні до історичних. Визначення їх розмірів здійснюється шляхом порівняння історичних і сучасного планів. Новий квартал за розмірами (площею) не повинен перевищувати територію пам'ятки. Це дозволить зберегти традиційно існуючу розпланувальну підпорядкованість другорядного головному і камерність кварталів;

– організація нових пішохідних просторів з оглядовими майданчиками та місцями для відпочинку вздовж історичних оборонних укріплень (стін, валів) для відновлення чи підвищення їх цінності, якості існуючого історичного середовища і зручності пішохідного пересування, а також для збереження історичної пам'яті – нові пішохідні простори фіксують межі колишніх оборонних споруд, кріпосних стін.

Нові компенсаційні будівлі і малоцінні існуючі, що підлягають модернізації, мають отримати:

– розміри і форми, підпорядковані традиційній морфології: скатні дахи, слухові вікна, галерею і великі віконні (вітринні) отвори на першому поверсі. Спадкоємність має відчуватися у формі і кутах скатів дахів, в деталях оздоблення фасадів для нових будівель;

– характерну ширину і висоту, парцеляцію фасадів; передостанній і останній поверхи, відповідно аттиковий і мансардний, можуть завідомо відрізнятися за оздобленням;

– деталізацію фасадів на рівні очей (перший поверх).

5) *Стилізація*. Прийом має забезпечити спадкоємність фасадних рішень нових будівель існуючим історичним. При цьому нова будівля отримує нові форми, схожі на історичні, але спрощені. Це стилізовані, «осучаснені», форми історичних завершень фронтонів, оздоблення віконних і дверних отворів, декоративних деталей [19]. Як правило, це стилізація характерних деталей існуючих пам'яток або історичних цінних будівель для того, щоб підтримати і підсилити існуючий стильовий напрям історичного середовища (найбільш актуальним є при його реабілітації, ревалоризації, регенерації).

6) *Побудова з'єднувального ряду* між існуючими будівлями чи між новими та існуючими історичними будівлями. У разі, якщо порожній простір між двома будівлями (з певних композиційних або функціональних причин) не може бути заповнений новою «будівлею-вставкою», рекомендується на рівні першого поверху влаштування з'єднувального ряду (декоративної стіни, прохідної аркади, галереї, декоративної огорожі, тераси або майданчика під навісом). Функції цього з'єднувального простору – комунікаційний ряд, транзит, місця для рекреації, проведення вільного часу, спілкування, відкриті кафе, виставки тощо.

7) *Просторовий розрив* між історичною і новою забудовою. Невеликі просторові розриви між історичними і новими будівлями можуть застосовуватися, щоб посилити сприйняття забудови історичного середовища як складових різних епох. Також просторові розриви між рядом нової забудови і окремо розташованими історичними будівлями або пам'ятками можуть застосовуватися, щоб підкреслити їх важливість (чільне місце в загальній композиції), як акцентів чи домінант і підсилити їх зорове сприйняття.

8) *«Зміщення» фасадів*, коли фасад нової будівлі проектується із западанням по відношенню до історичної будівлі. «Зміщення» фасаду може бути здійсненим як по горизонталі, так і по вертикалі. Нова будівля також може приєднуватися до історичної будівлі через, так званий, з'єднувальний западаючий елемент, зазвичай однорідний (нейтральний) за декором. Це може бути, наприклад, вхідна група з вертикальними комунікаціями.

Добудову нових поверхів при реконструкції історичної будівлі також рекомендується здійснювати зі зміщенням нової частини фасаду вглиб кварталу, у двір. Це рекомендується, щоб:

- виділити головне значення історичного фасаду;
- посилити різночасове сприйняття історичного середовища, що складається з будівель різних епох;
- візуально не порушувати висотний ряд вулиці або площі.

Нова частина будівлі може бути виконана із сучасних матеріалів, зазвичай має бути гладкою за тектонікою фасаду, без декору, щоб підсилити головне значення історичної частини фасаду.

Цей прийом є актуальним при ревіталізації і оновленні історичного середовища, ревіталізації і модернізації історичних будівель.

Для підсилення якісних змін в історичному міському середовищі даний прийом доцільним буде застосовувати разом з прийомами *«пломбування»* та *«регламентація рядової забудови за висотою і габаритами»* принципу *«цілісності»*, а також прийомом *«надбудова»* принципу *«відповідності»*, які були детально розкриті у попередніх авторських дослідженнях [16; 18].

Сформульований принцип *«кумулятивного розвитку»* та означені прийоми, що його розкривають, було використано в концептуальних проєктах реставраційно-реконструктивних трансформацій історичних центрів м. Бару (Вінницької області), смт Олики (Волинської області), смт Клевани (Рівненської області) та смт Меджибіжу (Хмельницької області).

Висновки.

Отже, запропонований загальний принцип *«кумулятивного розвитку»* можна вважати основоположним при здійсненні комплексного процесу реставраційно-реконструктивних трансформацій в історичному місті. Завдяки чому історичне міське середовище зберігає свою сформовану унікальність і отримує її продовження і підсилення у новій компенсаційній забудові, що детермінує його розвиток і перехід на новий якісний рівень. Принцип є актуальним для підвищення цінності і забезпечення цілісності історичної міської забудови і просторів на різних системних рівнях. Показані вище прийоми, що розкривають даний принцип, та надані рекомендації допоможуть ефективно підвищити якість існуючого історичного міського середовища будь-якого ступеня історико-архітектурної цінності і деструкції і трансформувати його у комфортне для проживання та цікаве і зручне для відвідування.

Список джерел

1. Бевз М. В. Методологічні основи збереження та регенерації заповідних архітектурних комплексів історичних міст: автореф. дис. ... д. арх. Харків, 2004. 32 с.
2. Водзинський Є. Принципи та методи охорони видового розкриття пам'яток архітектури в краєвиді історичних міст (1970-ті – 1990-ті рр.): автореф. дис. ... к. арх. Київ, 2011. 20 с.
3. Drdacky M. Risks generated by tourism in an environment with cultural heritage assets. *Tourism and preservation: some challenges. International preservation news*. Paris, 2010. №52. P. 12-17.
4. Дьомін М. Актуальні проблеми пам'яткоохоронної діяльності в Україні. Мистецькі обрії. Київ, 2005. Вип. 7. С. 263-268.
5. Jokilehto J. A. History of Architectural Conservation: The Contribution of English, French, German and Italian Thought towards an International Approach to the Conservation of Cultural Property: D. Ph. thesis. York, 1986. 466 p.
6. Каплинська М. В. Архітектурно-містобудівні принципи регенерації ринкових площ історичних міст Західного регіону України.: автореф. дис. ... к. арх. Львів, 2014. 24 с.
7. Кодін В.О. Основи реконструкції історичних міст. Навчальний посібник. Харків: ХНАМГ, 2009. 172 с.
8. Орленко М. І. Проблеми та методи реставрації пам'яток архітектури України (XI – поч. XX ст.): автореф. дис. ... д. арх. Київ, 2018. 44 с.
9. Осиченко Г. О. Реконструкція історичного середовища міста. Містобудування та територіальне планування. Київ, 2009. Вип. 35. С. 343-354.
10. Прибега Л. Охорона та реставрація архітектурно-містобудівної спадщини України: методологічний аспект. Київ: Мистецтво, 2009. 304 с.
11. Рибчинський О.В. Формування і ревіталізація середмість історичних міст України: автореф. дис. ... д. арх. Львів, 2017. 34 с.
12. Skalski K. Rewitalizacja we Francji – rewitalizacja a polityka miejska, polskie zastosowania doświadczeń francuskich, Instytut Rozwoju Miast. Kraków, 2009. T. 2. 311 s.
13. Tomaszewski A. Environmental preventive conservation. ICOMOS. XIII Assemble General. Madrid, 2002. P. 264 – 266.
14. Ziobrowskie Z. Założenia polityki rewitalizacji w Polsce. Rewitalizacja miast polskich jako sposob zachowania dziedzictwa materialnego i duchowego oraz czynnik zrownoważonego rozwoju. Krakow, 2010. T.9. 243 s.

15. Лещенко Н. А. Комплексний процес реставраційно-реконструктивних трансформацій. *Містобудування та територіальне планування*. Київ, 2021. Вип. 76. С. 138–149. <https://doi.org/10.32347/2076-815x.2021.76.138-149>
16. Лещенко Н. А. Принцип «цілісності» у комплексному процесі реставраційно-реконструктивних трансформацій історичних центрів міст. *Сучасні проблеми архітектури та містобудування*. Київ, 2022. Вип. 62. С. 50 – 60. <https://doi.org/10.32347/2077-3455.2022.62.50-60>
17. Лещенко Н. А. Принцип «поліфункціональності і рекомбінації функцій» комплексного процесу реставраційно-реконструктивних трансформацій історичного міського середовища. *Сучасні проблеми архітектури та містобудування*. Київ, 2024. Вип. 68. С. 38 – 48. <https://doi.org/10.32347/2077-3455.2024.68.38-48>
18. Лещенко Н. А. Принцип «відповідності» в комплексному процесі реставраційно-реконструктивних трансформацій. *Містобудування та територіальне планування*. Київ, 2022. Вип. 79. С. 226–235. <https://doi.org/10.32347/2076-815x.2022.79.226-235>
19. Лещенко Н. А. _Методологічні основи реставраційно-реконструктивних трансформацій історичних центрів малих міст: дис. ... д. арх. Київ, 2020. 447 с.
20. Лещенко Н. А. Загальні принципи комплексного процесу реставраційно-реконструктивних трансформацій історичних центрів малих міст. *Сучасні проблеми архітектури та містобудування*. Київ, 2021. Вип. 59. С. 203 – 214. <https://doi.org/10.32347/2077-3455.2021.59.203-214>

References

1. Bevz, M. V. (2004). Metodolohichni osnovy zberezheniya ta reheneratsiyi zapovidnykh arkhitekturnykh kompleksiv istorychnykh mist. [Methodological bases of preservation and regeneration of protected architectural complexes of historical cities]: avtoref. dys. ... d. arkh. Kharkiv, 32. (in Ukrainian)
2. Vodzynskiy, YE. (2011). Pryntsypy ta metody okhorony vydovoho rozkryttya pam'yatok arkhitektury v krayevydi istorychnykh mist (1970-ti – 1990-ti rr.). [Principles and methods of protection of species disclosure of architectural monuments in the landscape of historic cities (1970s - 1990s)]: avtoref. dys. ... k. arkh. Kyiv, 20. (in Ukrainian)
3. Drdacky, M. (2010). Risks generated by tourism in an environment with cultural heritage assets. *Tourism and preservation: some challenges*. *International preservation news*. (52), 12-17. (in English)
4. D'omin, M. (2005). Aktual'ni problemy pam'yatkookhoronnoyi diyal'nosti v Ukrayini. [Current problems of monument protection in Ukraine]. *Mystets'ki obriyi*, (7), 263-268. (in Ukrainian)

5. Jokilehto, J. A. (1986). History of Architectural Conservation: The Contribution of English, French, German and Italian Thought towards an International Approach to the Conservation of Cultural Property: D. Ph. thesis. York, 466. (in English)

6. Kaplinska, M.V. (2014). Arkhitekturno-mistobudivni pryntsyvy reheneratsiyi rynkovykh ploshch istorychnykh mist Zakhidnoho rehionu Ukrayiny. [Architectural and town-planning principles of regeneration of market squares of historical cities of the Western region of Ukraine]: avtoref. dys. ... k. arkh. L'viv, 24. (in Ukrainian)

7. Kodin, V.O. (2009). Osnovy rekonstruktsiyi istorychnykh mist. [Fundamentals of reconstruction of historic cities]. Navchal'nyy posibnyk, Kharkiv, 172. (in Ukrainian)

8. Orlenko, M. I. (2018). Problemy ta metody restavratsiyi pam'yatok arkhitektury Ukrayiny (XI – poch. XX st.). [Problems and methods of restoration of architectural monuments of Ukraine (XI - early XX century)]: avtoref. dys. ... d. arkh. Kyiv, 44. (in Ukrainian)

9. Osychenko, H. O. (2009). Rekonstruktsiya istorychnoho seredovyscha mista. [Reconstruction of the historical environment of the city]. Mistobuduvannya ta terytorial'ne planuvannya, (35), 343-354. (in Ukrainian)

10. Prybyeha, L. (2009). Okhorona ta restavratsiya arkhitekturno-mistobudivnoyi spadshchyny Ukrayiny: metodolohichnyy aspekt. [Protection and restoration of architectural and urban heritage of Ukraine: methodological aspect]. Kyiv, 304. (in Ukrainian)

11. Rybchyns'kyi, O.V. (2017). Formuvannya i revitalizatsiya seredmist' istorychnykh mist Ukrayiny. [The formation and revitalization of the downtown historic towns of Ukraine]: avtoref. dys. ... d. arkh. L'viv, 34. (in Ukrainian)

12. Skalski, K. (2009). Rewitalizacja we Francji – rewitalizacja a polityka miejska, polskie zastosowania doświadczeń francuskich, Instytut Rozwoju Miast, 2, 311. (in Polish)

13. Tomaszewski, A. (2002). Environmental preventive conservation. ICOMOS. XIII Assemble General, 264 – 266. (in English)

14. Ziobrowskie, Z. (2010). Założenia polityki rewitalizacji w Polsce. Rewitalizacja miast polskich jako sposob zachowania dziedzictwa materialnego i duchowego oraz czynnik zrownoważonego rozwoju. Krakow, 243. (in Polish)

15. Leshchenko, N. A. (2021). Kompleksnyy protses restavratsiyno-rekonstruktyvnykh peretvoren'. [Complex process of the restoration-reconstructive transformations]. Mistobuduvannya ta terytorial'ne planuvannya, (76), 138-149. <https://doi.org/10.32347/2076-815x.2021.76.138-149> (in Ukrainian)

16. Leshchenko, N. A. (2022). Pryntsyv «tsilisnosti» u kompleksnomu protsesi restavratsiyno-rekonstruktyvnykh transformatsiy istorychnykh tsentriv mist. [The principle of «integrity» in the complex process of the restoration-reconstructive transformations of the cities historical centers]. Suchasni problem arkhitektury ta

mistobuduvannia, (62), 50 – 60. <https://doi.org/10.32347/2077-3455.2022.62.50-60> (in Ukrainian)

17. Leshchenko, N. A. (2024). Pryntsyp «polifunktsional'nosti i rekombinatsiyi funktsiy» kompleksnoho protsesu restavratsiyno-rekonstruktyvnykh transformatsiy istorychnoho mis'koho seredovyscha. [The principle of "polyfunctionality and recombination of functions" of the complex process of restorative-reconstructive transformations of the historical urban environment]. Suchasni problem arkhitektury ta mistobuduvannia, (68), 38 – 48. <https://doi.org/10.32347/2077-3455.2024.68.38-48> (in Ukrainian)

18. Leshchenko, N. A. (2022). Pryntsyp «vidpovidnosti» v kompleksnomu protsesi restavratsiyno-rekonstruktyvnykh peretvoren'. [The principle of «conformity» in the complex process of the restoration-reconstructive transformations]. Mistobuduvannya ta terytorial'ne planuvannya, (79), 226-235. <https://doi.org/10.32347/2076-815x.2022.79.226-235> (in Ukrainian)

19. Leshchenko N. A. (2020). Methodological foundations of the restoration-reconstructive transformations of the historical centers of small towns. [Metodolohichni osnovy restavratsiyno-rekonstruktyvnykh transformatsiy istorychnykh tsentriv malykh mist]: dys. ... d. arkh. Kyiv, 447. (in Ukrainian)

20. Leshchenko, N. A. (2021). Zahal'ni pryntsypy kompleksnoho protsesu restavratsiyno-rekonstruktyvnykh transformatsiy istorychnykh tsentriv malykh mist. [The general principles of the complex process of the restoration-reconstructive transformations of the historical centers of small towns]. Suchasni problem arkhitektury ta mistobuduvannia, (59), 203 – 214. <https://doi.org/10.32347/2077-3455.2021.59.203-214> (in Ukrainian)

Annotation

Nellya Leshchenko, Doctor of Science in Architecture, Professor of the Department of Information Technologies in Architecture, Kyiv National University of Construction and Architecture.

The principle of "cumulative development" is fundamental for the complex process of restorative-reconstructive transformations in the historical city

The article reveals the general principle of 'cumulative development' formulated by the author as fundamental for the complex process of restorative-reconstructive transformations in a historical city at all systemic levels - urban planning, volumetric, functional, and socio-economic, to improve the quality of its existing buildings, which vary in degree of historical and architectural value and destruction. This principle should be interpreted as the city's ability to accumulate various historical and modern positive properties, which together contribute to qualitative changes in it. Thanks to this, the historical urban environment retains its formed uniqueness and receives its

continuation in the new compensatory development, which determines its development. This principle is implemented through the combined impact of preserving, restoring, renewing, and transforming methods of restorative-reconstructive transformations to improve the quality of the existing urban environment for living, working, and spending free time in it through the simultaneous preservation and enhancement of the primary importance of its historical layout and development and their contextual addition with new elements for the necessary renewals and changes that will ensure its value and integrity and transition to a new higher quality level. This will contribute to its 'revival' and continuity - ensuring the temporal continuity of the architecture of existing buildings and spaces, and in no case copying it. The techniques that reveal this principle of transformation are identified and discussed in detail. Recommendations are given on the relevance of using these techniques for the historical urban environment, which varies in historical and architectural value and destruction. They will help to effectively improve the quality of the existing historical urban environment of any degree of historical and architectural value and destruction and transform it into a comfortable place to live, as well as interesting and convenient for visiting.

Keywords: cumulative development; historical city; restorative-reconstructive transformations; the principle and techniques.